

Пророченко В.В.
студент 3 курсу юридичного факультету ЧНТУ
Пузирний В.Ф.
доктор юридичних наук, професор ЧНТУ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

Питання самостійності та відокремленості адміністративно-процесуальної форми як основи адміністративного судочинства обумовлене необхідністю забезпечення захисту порушених або оспорюваних прав громадян і організацій у сфері адміністративних та інших публічних правовідносин. Поняття «процесуальна форма» загалом та «адміністративно-процесуальна форма» зокрема ще не має в юридичній науці чіткого змістовного наповнення, а запропоновані в спеціальній літературі формулювання досить часто підміняють собою зміст інших правових явищ

Вивченням питань, пов'язаних з процесуальною формою займалися такі вчені як О.І. Миколенко, В.Г. Перепелюк, В.В. Баранкова, Е.В. Демський та інші. Вони розглядали процесуальну форму як специфічну категорію юридичної науки.

Сучасний стан правової дійсності, дослідження якої є невід'ємним від її системної інтерпретації, обумовлює об'єктивну необхідність розгляду окремих питань системних зв'язків правових явищ і процесів, пов'язаних з процесуальною формою судочинства.

Розгляд адміністративного судочинства в якості форми реалізації правосуддя означає наявність особливої процесуальної форми розгляду відповідної категорії справ, обумовленої їх специфікою.

В історії розвитку наукової думки про процесуальну форму можна виділити наступні періоди:

1) період з середини 70-х років ХХ століття по 1996 рік – про процесуальну форму в наукових працях все

частіше згадують при характеристиці адміністративно-юрисдикційних проваджень і діяльності органів державного управління. При цьому процесуальна форма розглядається як одне з основних понять юридичного процесу чи як особлива «наукова юридична конструкція» (В. М. Горшеньов, Ю. І. Мельников, П. Є. Недбайло і ін.) [1, с. 71-84],[2, с. 135-172];

2) період з 1997 по 2005 роки – переважна більшість праць з питань адміністративного права і процесу була присвячена обґрунтуванню необхідності створення в Україні адміністративної юстиції та визначенню переліку тих справ, які адміністративні суди повинні були розглядати після їх створення (Ю. В. Георгієвський, Ю. С. Педько, О.І. Шостенко і ін.). Окремо слід виділити працю В. Г. Перепелюка, який в навчальному посібнику, присвяченому загальним питанням адміністративного процесу, запропонував своє бачення змісту та структурних елементів процесуальної форми [3, с. 51];

3) період з 2006 по 2010 роки – процесуальна форма як категорія адміністративного права і процесу не досліджувалась, а вся науково-дослідна діяльність проводилась за двома основними напрямками: перший був зосереджений на розкритті змісту поняття «адміністративний процес» та його співвідношенні з поняттям «адміністративна процедура» (А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіда і ін.) , а другий, уникаючи ґрунтовних теоретичних розробок, в основному характеризував специфіку практичної діяльності адміністративних судів та практичні аспекти адміністративного процесуального регулювання адміністративного судочинства (О. В. Анпілогов, К. О. Клименко, А. О. Неугодніков і ін.) [3, с. 51-52];

4) період з 2011 року по сьогодні – серед науково-дослідних праць з проблем адміністративного судочинства з'явилися роботи, що мали високий рівень теоретичного обґрунтування, наприклад, присвячені принципам адміністративного судочинства, судовому розсуду в

адміністративному судочинстві, примусу та примусовим заходам в межах адміністративного судочинства, інституту доказування в адміністративному судочинстві тощо (С. А. Бондарчук, О. І. Сеньків, О. Р. Трещова і ін.). Серед таких робіт, з'явилися і перші праці, які почали використовувати термін «процесуальна форма» та розкривати його зміст з урахуванням специфіки адміністративного судочинства (наприклад, І. М. Завальнюк, О. І. Миколенко і Ю. Л. Шеренін) [3, с. 52]. Але необхідно відзначити, що єдиний підхід в межах теорії адміністративного процесу так і не був сформований стосовно поняття «процесуальна форма в адміністративному судочинстві».

На думку В.Г. Перепелюка «адміністративно-процесуальна форма» як категорія теоретично найбільш плідна у тому випадку, коли вона розкривається через сукупність рис своєчасності способу зовнішнього прояву окремих вчинків учасника чи лідируючого суб'єкта (організатора) розгляду. Така «одиночність» дає можливість уникнути теоретичних непорозумінь, що виникають при отождоженні загальної адміністративної процесуальної форми з процесуальним правом, що регулює той чи інший тип процесуальної діяльності, з типом організації діяльності органу управління, що первісно унормований матеріальним правом. Процесуальна діяльність протікає не стільки згідно з процесуальною формою, скільки в процесуальній формі. А «одиночність» же адміністративної процесуальної форми показує багатогранність її проявів: зміст процесуального припису лідируючого суб'єкта, засновану на нормі права, операцію, результат дії, що закріплений в офіційному документі [4, с. 18-19].

В.В. Баранкова, вивчаючи поняття процесуальної форми, звертає увагу на те, що остання являє собою нормативні вимоги до діяльності. Процесуальна форма не може бути нормативною моделлю, оскільки кожна сторона прояву права має свою нормативну модель: суб'єкт, об'єкт, дія, зміст дії, її форма. Тому, з її позиції,

правильним буде твердження про нероздільність діяльності та процесуальної форми як її зовнішньої сторони [4, с. 96].

Цікавою є точка зору Е.В. Демського, який стверджував, що адміністративна процесуальна форма є невід'ємною стороною адміністративного процесуального права взагалі та адміністративних проваджень, зокрема. При цьому, перша характеризується принаймні двома ознаками: по-перше, виступає як правова форма діяльності органів владних повноважень, їх посадових осіб та суду, а також інших суб'єктів адміністративних проваджень щодо розгляду і вирішення адміністративної справи; по-друге, утворює врегульований обов'язковий правовий режим провадження у адміністративних справах, а також встановлює певний ступінь урегульованості та напруженості процедури. Правовий режим охоплює принципи, способи та гарантії забезпечення адміністративно - процесуальної діяльності, а також правовий статус суб'єктів адміністративного процесу. В процесуальній формі знаходить своє вираження зміст адміністративних проваджень. Законодавець встановлює порядок розгляду адміністративних справ, за яким забезпечується відповідальність держави перед людиною за свою діяльність та утвердження прав і свобод людини. Процесуальна форма: забезпечує умови послідовного втілення в життя конституційних принципів державного управління та адміністративного судочинства; створює стабільний, стійкий, юридично визначений режим провадження при розгляді і вирішенні індивідуальних адміністративних справ; містить гарантії прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб; створює умови, що забезпечують повноту, всебічність і об'єктивність розгляду індивідуальних справ, а також встановлення істини, правильне і справедливе застосування закону; включає в себе заходи, що забезпечують оскарження та опротестування рішень, прийнятих при вирішенні індивідуальних адміністративних справ; зобов'язує

розглядати і вирішувати адміністративні справи відповідно до норм матеріального і процесуального права [5, с. 22-23],.

В свою чергу О.І. Миколенко пропонує адміністративну процесуальну форму визначати як встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок (стан, лад), в межах якого здійснюється послідовна діяльність суб'єктів адміністративного процесу та дії інших його учасників[3, с. 55].

Специфіка і самобутність адміністративно-процесуальної форми проявляється за допомогою розсуду судової гілки влади загалом і кожного окремого судді зокрема, по тій чи іншій справі.

Таким чином, адміністративно-процесуальна форма – це система процесуальних правил розгляду справ судом, одна зі сторін з якої можна розкрити склад адміністративного процесу. Елементами змісту адміністративно-процесуальної форми виступають: встановлений законом порядок здійснення (реалізації) адміністративного судочинства; сутність, форма та правова природа зв'язків, що виникають між основними суб'єктами та іншими учасниками адміністративного процесу на певних стадіях та етапах його здійснення (відповідно до норм Кодексу адміністративного судочинства України); порядок здійснення окремих дій процесуального характеру суб'єктами та іншими учасниками адміністративного процесу та форми їхнього прояву.

Список використаної літератури:

1. Теория юридического процесса : монография / В. М. Горшенев, В. Г. Крупин, Ю. И. Мельников, И. М. Погребной [и др.] ; под общ. ред. проф. В. М. Горшенева. – Х. : Вища школа, 1985. – 192 с.

2. Юридическая процессуальная форма. Теория и практика / Н. В. Виртук, В. М. Горшенев, Т. Н. Добровольская, И. А. Иконичкая [и др.] ; под ред. В. М.

Горшенева, П. Е. Недбайло. – М. : Юрид. лит., 1976. – 279 с.

3. Миколенко О.І. Процесуальна форма в адміністративному судочинстві та проблеми законотворчості в Україні / О.І. Миколенко // Правова держава. – 2018. – № 29. – С. 50-57.

4. Перепелюк В.Г. Адміністративний процес : навчальний посібник / В.Г. Перепелюк. – Чернівці : Видавництво «Рута» Чернівецького національного університету, 2003. – 303 с.

5. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навчальний посібник / Е.Ф. Демський. — К. : Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.